

susjedno je selo Prkos ispražnjeno u egzodusu Srba iz Hrvatske. Iako su se neki vratili, nema povjerenja između tih dvaju naselja. U tom poglavlju autor daje svojevrsnu kritiku politici hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana tijekom 1990. godine jer nije radio na političkom pridobivanju ili primirenju dijela Srba u Hrvatskoj iako konstatira da se ni time nije mogla izbjeći agresija na Hrvatsku 1991. godine. Na kraju poglavlja autor se vraća svom boravku u Kraljevici i prelasku u partizane, ulasku u Karlovac 1945. godine, svojim prvim saznanjima o Bleiburgu i Križnim putovima te svjedočanstvu o likvidacijama nekih „narodnih neprijatelja“ u Karlovcu. Atmosfera straha i neimaštine prisilila je Goldsteina da se distancira od KPH te da dvije godine provede u Izraelu gdje je namjeravao i ostati. Nakon što je saznao za određenu „kontroliranu liberalizaciju“ stanja u Jugoslaviji nakon 1948. godine, odlučio se vratiti „*jer je u hrvatsku kulturu i zemlju bio jače uronjen nego što će ikad biti u izraelsku i židovsku*“.

Ovu knjigu teško je smjestiti u određeni korpus knjiga, ona je po načinu pisanja primarno memoarska, djelomično dokumentaristička i znanstvena, djelomično pokazuje filozofska razmišljanja o sudbinama naroda i ljudi u hrvatskom „ludilu povijesti“ za trajanja Drugog svjetskog rata i poraća.

Željko KARAULA

Bračna i ljubavna priča srednjovjekovnog Dubrovnika

Zdenka Janeković Römer (2007), *Maruša ili suđenje ljubavi – Bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*, Zagreb: Algoritam, 327 str.

U svibnju ove godine svjetlo je dana ugledalo jedno djelo netipično za hrvatsku historiografiju. Riječ je o najnovijoj knjizi Zdenke Janeković Römer, poznate stručnjakinje za dubrovačku povijest, naslovljenoj „*Maruša ili suđenje ljubavi – Bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*“ koja je izašla u okviru Algoritmove biblioteke Facta. Sama knjiga ima 327 stranica. Podijeljena je na osamnaest poglavlja kojima prethode zahvale i popis likova čija je priča ispričana u ovoj knjizi. Na kraju se nalazi popis izvora iz Državnog arhiva u Dubrovniku koji su korišteni pri nastajanju ovog djela te popis konzultirane literature, zatim popis kratica i pojmovnik te na kraju čak 552 bilješke i kazalo. Knjiga je opremljena sa sedam slikovnih prikaza.

Zašto je ovo djelo netipično? Postoji mnogo razloga, no ponajviše zbog tematike te načina autoričina izlaganja priče u kojem je došlo do uspješnog spoja znanstvenoga i literarnoga. Hrvatska historiografija prepuna je djela koja, usprkos svojim znanstvenim kvalitetama, ne izlaze iz davno određenih šablona. Možda je najveći problem mnogih autora taj da svoja vrijedna otkrića i spoznaje jednostavno ne uspijevaju uobličiti na adekvatan način, to jest na način koji bi te spoznaje i otkrića dosezala i do ljudi koji se ne bave isključivo njihovim područjem, pa čak ni samom povijesnom znanosti. Ili ukratko: kako da jedno znanstveno djelo bude dostupno i zanimljivo i ljudima izvan uskoga kruga historiografije, a da u isto vrijeme sačuva svoju znanstvenost i ne pretvori se u revijalno.

Upravo to je Zdenka Janeković Römer postigla sa svojom najnovijom knjigom. Temeljito i iscrpno korištenje izvorne arhivske građe, književnih izvora i brojne literature, zajedno sa spisateljskom vještinom autorice rezultiralo je knjigom koja je doista pravo osvježanje u hrvatskoj historiografiji.

Kao što je već navedeno, ovo se djelo ističe i izborom svoje teme, a to je neobičan slučaj koji je potresao Dubrovnik krajem XV. stoljeća. Radi se o neobičnoj sudskoj parnici koja se vodila oko mlade udovice Maruše Bratosaljić koja se udala za dvojicu muškaraca. Čitava stvar vjerojatno ne bi prešla granicu gradskih priča, naklapanja i tračeva onovremenog Dubrovnika te bi do danas bila zaboravljena i izgubljena da jedan od Marušinih ženika, Nikola Jakovljević Bizia, nije u ponedjeljak 8. svibnja 1480. pokrenuo pred sudom parnicu i tako započeo borbu za ženu koju je smatrao svojom zakonitom suprugom. Ta je parnica ostala zabilježena na više od 200 stranica teksta preko kojeg je Zdenka Janeković Römer rekonstruirala i ispričala priču o ovom nesvakidašnjem slučaju, pojedincima koji su u taj slučaj bili upleteni, ali i o samom Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku.

Maruša je bila kćer Jakova Butka, silovita i tvrda čovjeka. Marušin prvi muž bio je zlatar Antun Bratosaljić, uspješan trgovac na Levantu, koji je umro 1476. godine. Nakon njegove smrti, Maruša se vratila ocu, no kako je još uvijek bila mlada (u vrijeme parnice imala je oko 27 godina) i s pristojnim mirazom, predstavljala je poželjnu partiju na ženidbenom tržištu. To je htio iskoristiti i njezin otac. Prema svjedočanstvima zabilježenima u parnici, negdje oko Božića 1479. tajno i preko posrednika udala se za Nikolu Biziju. Međutim, izgleda da su mnogi ljudi pa čak i njezin otac i budući joj drugi muž Frano de Menze znali za to. No proračunati Jakov nije bio zadovoljan Nikolom te je ugovorio brak svoje kćeri s Franom. Očekujući da će Nikola prihvatiti sve to kao gotov čin i da se neće buniti, brak je sklopljen 7. svibnja 1480. godine. No već sutradan sve je dočekao šok. Nikola je pokrenuo parnicu pred nadbiskupskim sudom kojom je htio dokazati da je on Marušin pravi muž, a Frano obični lažljivac koji mu želi preoteti ženu. Kroz parnicu možemo pratiti cijelu galeriju likova koji su se kao svjedoci pojavili pred sudom. Među njima se nalaze ljudi iz svih slojeva onovremenoga dubrovačkog društva – siromašni svećenik Pavao Radosaljić, vrlo ugledan svećenik Dobruško Dobričević, doktor obaju prava i njegova sestra Nikoleta, Marušini rođak i rođakinja, Nikolina sluškinja Vukosava, pokornica Dominka te mnoga vlastela i građani Dubrovnika. Paradoks cijele priče jest taj da usprkos začudno velikoj količini materijala (kao što je već navedeno, parnica je ostala zapisana na preko 200 stranica, to jest 103 lista, a većina onovremenih parnica nije prelazila list ili dva) sam kraj nije ostao zabilježen. Međutim, iz ostalih se izvora može zaključiti da je Maruša ipak morala poći za odabranika svoga oca, a ne svoga srca. No izgleda da im brak nije dugo trajao jer je Frano 1492. sklopio novi brak. Maruša je najvjerojatnije umrla tijekom kuge koja je u proljeće 1482. zahvatila Dubrovnik budući da su tada umrli mnogi sudionici iz ove priče, među njima i sam Nikola.

Značaj ove knjige ne leži samo u objavljivanju dotičnoga arhivskog materijala, iako je i sama ta činjenica od neprocjenjive vrijednosti. Koristeći ovu zanimljivu priču, Zdenka Janeković Römer dala je živi opis Dubrovnika i njegovih stanovnika tijekom druge polovice XV. stoljeća. *Maruša ili suđenje ljubavi* na tragu je autoričinih ranijih knjiga *Rod i Grad* te *Okvir slobode* u kojima je razradila svakodnevicu i mentalitet srednjovjekovnog Dubrovnika. Također velik dio knjige posvećen je braku u srednjem vijeku i njegovim karakteristikama. Sve svoje ranije spoznaje i otkrića vješto je uvrstila u ovu priču te je na jednom primjeru iznijela mnoge činjenice koje se dotiču različitih sfera srednjovje-

kovnoga života: obiteljski i društveni odnosi, vjera, pravo, gospodarstvo, seksualnost, emocije, odijevanje, jelo i piće, obrazovanje, umjetnost i kultura. Upravo je zbog toga knjiga Zdenke Janeković Römer vrlo vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji jer je suvremenim metodama povijesne znanosti, interdisciplinarnim pristupom i tekstom oblikovanim književnim sredstvima uspješno oživila Dubrovnik kasnog srednjeg vijeka i svakodnevicu njegovih ljudi.

Dražan NEMET

Šetnja po hrvatskoj baštini: Putevima glagoljaške pismenosti otoka Krka i Hrvatskim zagorjem i njegovom kulturnom baštinom

Terenska nastava studenata povijesti: Krk, 11. V. 2007. i Hrvatsko zagorje, 16. V. 2007.

Studenti koji pohađaju izbornu nastavu „Hrvatska epigrafija i paleografija“, „Heraldika“ i „Dokumenti za hrvatsku srednjovjekovnu povijest“ profesorice Mirjane Matijević Sokol i asistentata Ivana Botice i Tomislava Galovića dva su dana u svibnju ove godine u sklopu terenske nastave bili na otoku Krku i u Hrvatskom zagorju.

U prvoj terenskoj nastavi, koju smo naslovili „Putevima glagoljaške pismenosti otoka Krka“, otkrivali smo prirodnu i kulturnu baštinu tisućljetne povijesti otoka Krka. Prva točka našega putovanja bio je Omišalj, mjesto iz kojeg se s Vele stene gospodari dugim Omišaljskim zaljevom. Svoju je stratešku važnost pokazao već u antici 49. g. pr. n. e. u građanskom ratu između Cezara i Pompeja. Sudionici kolegija „Hrvatske epigrafije i paleografije“ u Omišlju su dokazali svoje umijeće čitanja glagoljice, najstarijega pisma materinskih riječi u Hrvata. Čitali smo natpis triju glagoljskih epigrafičkih spomenika koji su uzidani u srednjovjekovnu župnu crkvu Marijina Uznesenja koje ni mletački lav tijekom ranog novog vijeka nije uspio izbrisati. Potom smo u zaljevu Sepen obišli ostatke rimskog municipija Fulfinuma koji se nalazio svega dva kilometra od današnjeg Omišlja. Na položaju Mirine nalaze se nevjerojatno visoki ostaci zidina ranokršćanske bazilike iz V. stoljeća.

Nakon Omišlja put nas je zapadnom obalom otoka odveo do Malinske gdje smo ručali o trošku istoimene općine. Malinska je središte dubašljanskoga kraja. Etimološki upućuje na mlinove (čak. malin) koji su u današnjem središtu mjesta mljeli krčko žito. Dubašljanski pak kraj ili Dubašnica dobila je ime po nekadašnjim bujnim hrastovim šumama, a uspomena na tu prirodnu blagodat ovjekovječena je u današnjem općinskom grbu koji je urešen brojnim žirovima (mjestima župe) na zlatnom hrastu. Dubašljanski je kraj dao Branka Fučića, ponajvećeg poznavatelja i ljubitelja glagoljice u Hrvata. Dubašljanska župa 2007. godine slavi jubilarnu stotinu i pedesetu godinu od posvećenja župne crkve Sv. Apolinara u Bogovićima. Zbog toga smo svi od asistenta Galovića dobili njegovu prigodnu knjižicu i čuli predavanje iz povijesti te dubašljanske crkve.

Potom smo posjetili stari samostan franjevac trećoredaca s crkvom Sv. Marije Magdalene u mjestu Porat koje je oko 3 km udaljeno od Malinske. Posjet samostanu daje

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 39

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2007.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 39

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2007. godine

Naklada

400 primjeraka

